



دعوی خسارت تأخیر تأدیه

در رویه دادگاهها

گروه پژوهشی

انتشارات چراغ دانش



فهرست کلی

- معرفی دعوای خسارت تأخیر تأدیه ۹
- دعوای خسارت تأخیر تأدیه در آراء دیوان عالی کشور ۲۱
- دعوای خسارت تأخیر تأدیه در آراء دادگاهها ۷۹
- دعوای خسارت تأخیر تأدیه در نشست‌های قضایی ۱۵۷
- دعوای خسارت تأخیر تأدیه در نظریات مشورتی ۲۲۵
- دعوای خسارت تأخیر تأدیه در قوانین و مقررات ۲۴۹

فهرست جزئی

- معرفی دعوای خسارت تأخیر تأدیه ۹
- مبحث اول: معرفی خسارت تأخیر تأدیه در حقوق ایران ۱۱
- مبحث دوم: شرایط مطالبه خسارت تأخیر تأدیه ۱۳
- مبحث سوم: مبدا محاسبه خسارت تأخیر تأدیه ۱۶
- مبحث چهارم: نحوه طرح دعوای مطالبه خسارت تأخیر تأدیه ۱۷
- گفتار اول: طریقه تنظیم دادخواست دعوای مطالبه خسارت ۱۷
- گفتار دوم: مستندات خواهان ۱۸
- گفتار سوم: تعیین میزان خسارت تأخیر تأدیه ۱۸
- دعوای خسارت تأخیر تأدیه در آراء دیوان عالی کشور ۲۱
- مبحث اول: آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور ۲۳
۱. خسارت تأخیر تأدیه پول خارجی (ارز) ۲۳
۲. خسارت تأخیر تأدیه ایام بعد از توقف تاجر ورشکسته ۲۵
- مبحث دوم: آراء شعب دیوان عالی کشور ۵۳
۱. خسارات دادرسی در دعوای مجزای مطالبه خسارت تأخیر تأدیه ۵۳
۲. مرجع رسیدگی به دعوای مطالبه وجه چک ۶۷
۳. مرجع رسیدگی به مطالبه خسارت تأخیر تأدیه محکوم‌به تعیین شده در رأی مراجع اداره کار ۶۹
۴. مطالبه خسارت تأخیر تأدیه از دیون غیر مشخص ۷۰
۵. خسارت موضوع ماده ۲۶۳ قانون مدنی ۷۶

۶.	خسارت موضوع ماده ۷۱۳ قانون آیین دادرسی مدنی	۷۶
۷.	خسارت معاملات شرطی	۷۷
۸.	خسارت تأخیر اختصاص به مدیون دارد.	۷۷
۹.	مرور زمان خسارت	۷۸
۷۹.	دعوای خسارت تأخیر تأدیه در آراء دادگاهها	
۱.	اصل تمکن بر پرداخت بدهی برای پرداخت خسارت تأخیر تأدیه	۸۱
۲.	مطالبه خسارت تأخیر تأدیه ارز	۸۲
۳.	مصادیق تعارض آرای موجب اعاده دادرسی	۸۶
۴.	مطالبه خسارت تأخیر تأدیه ارز	۸۹
۵.	خسارت تأخیر تأدیه بانکی بیش از نرخ تورم بانک مرکزی	۹۱
۶.	اصل حال بودن تعهدات	۹۳
۷.	لزوم طرح دعوا علیه اصیل	۹۷
۸.	شرایط رجوع بیمه‌گر به راننده مسؤل حادثه فاقد گواهینامه	۹۹
۹.	شرط مطالبه خسارت ناشی از تأخیر انجام تعهد	۱۰۲
۱۰.	خسارت تأخیر تأدیه وجه سفته	۱۰۴
۱۱.	مطالبه خسارت تأخیر تأدیه چک از ماترک	۱۰۶
۱۲.	مطالبه خسارت تأخیر تأدیه وجه محکوم به موضوع رأی داورى	۱۰۸
۱۳.	نحوه طرح دعوای مطالبه محکوم به او خسارت تأخیر تأدیه آن توسط وکیل محکوم‌له	۱۱۱
۱۴.	توافق در خصوص مبدأ محاسبه خسارت تأخیر تأدیه سفته	۱۲۳
۱۵.	مبدأ محاسبه خسارت تأخیر تأدیه چک	۱۲۶
۱۶.	خسارت تأخیر تأدیه چک	۱۲۸
۱۷.	خسارت تأخیر تأدیه مربوط به محکومیت شهرداری به پرداخت بهای املاک	۱۳۱
۱۸.	خسارت تأخیر تأدیه مربوط به محکومیت مالی شهرداری	۱۴۱
۱۹.	خسارت تأخیر تأدیه نفقه	۱۴۳
۲۰.	منجز بودن خواسته	۱۴۵
۲۱.	شمول ضمانت از اصل دین بر خسارت تأخیر تأدیه آن	۱۴۷
۲۲.	ملاک زمانی محاسبه خسارت تأخیر تأدیه چک	۱۴۸
۲۳.	بطلان تعهد به پرداخت خسارت عدم انجام تعهد ناشی از معامله باطل	۱۵۱
۲۴.	قابل مطالبه بودن خسارت تأخیر در تحویل مبیع و وجه التزام تعیین شده	۱۵۲
۲۵.	قابلیت مطالبه خسارت تأخیر در تحویل مبیع به میزان تعیین شده در قرارداد	۱۵۳

۲۶. قابل مطالبه نبودن خسارت تأخیر تأدیه در موردی که تحویل مبیع موکول به تنظیم سند رسمی انتقال گردیده و سند رسمی تنظیم نشده باشد. ۱۵۵
- دعوی خسارت تأخیر تأدیه در نشست‌های قضایی. ۱۵۷**
۱. احتساب ۵ درصد محکوم‌به از خواسته ۱۵۹
 ۲. هزینه دادرسی مرحله تجدیدنظر ۱۶۰
 ۳. اخذ هزینه دادرسی در صورتی که خسارت تأخیر تأدیه همزمان با اصل چک مطالبه نشود. ۱۶۲
 ۴. هزینه دادرسی تجدیدنظرخواهی در مورد خسارت تأخیر تأدیه ۱۶۳
 ۵. هزینه دادرسی مربوط به خسارت تأخیر تأدیه ۱۶۵
 ۶. مقایسه ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی با تبصره ۲ ذیل ماده ۵۱۵ همان قانون ۱۶۶
 ۷. مشروعیت خسارت تأخیر تأدیه و تاریخ محاسبه آن ۱۶۹
 ۸. تفاوت اساسی ربا و خسارت تأخیر تأدیه ۱۷۱
 ۹. تکلیف دادگاه نسبت به خسارت تأخیر تأدیه‌ای که در صدور حکم مورد غفلت قرار گرفته ۱۷۲
 ۱۰. صدور حکم در مورد خسارت تأخیر تأدیه چک‌های بلامحل با توجه به نظر شورای محترم نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۷۳
 ۱۱. مطالبه دیرکرد با خسارت تأخیر تأدیه و نحوه محاسبه آن و مستندات قانونی آن ۱۷۵
 ۱۲. مطالبه خسارت تأخیر تأدیه با استناد به ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی ۱۷۶
 ۱۳. ملاک و میزان محاسبه خسارت تأخیر تأدیه در خصوص مطالبات بانک‌ها ۱۷۷
 ۱۴. مقایسه مواد ۷۱۲ تا ۷۲۹ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب سال ۱۳۱۸ با مواد ۵۱۵ تا ۵۲۳ همان قانون مصوب سال ۱۳۷۹ در مورد خسارت تأخیر تأدیه ۱۷۸
 ۱۵. قابل مطالبه بودن هزینه دادرسی درخواست مهر به عنوان خسارت تأخیر تأدیه ۱۷۹
 ۱۶. ابتدای زمان استحقاق دریافت خسارت تأخیر تأدیه تاریخ مطالبه از سوی دائن است. ۱۸۰
 ۱۷. شاخص میزان خسارت ۱۸۱
 ۱۸. نحوه محاسبه تأخیر تأدیه از زمان سررسید تا هنگام پرداخت ۱۸۴
 ۱۹. خسارت ناشی از تأخیر تأدیه دین موضوع سفته‌های مورد مطالبه بانک‌ها ۱۸۷
 ۲۰. شمول یا عدم شمول خسارت تأخیر تأدیه در مورد ضامن و ظهرنویس ۱۸۹
 ۲۱. مطالبه و محاسبه خسارت تأخیر تأدیه وجه چک ۱۹۲
 ۲۲. ملاک تعیین خسارت تأخیر تأدیه در خصوص چک و حواله ۱۹۲
 ۲۳. چگونگی مطالبه خسارت خوانده بر مبنای ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی ۱۹۵
 ۲۴. شرایط پذیرش دعوی تأخیر تأدیه ۱۹۶

۲۵.	صدور حکم به جبران ضرر و زیان خسارت‌دیده در مواد ۵۹۶ و ۵۹۸ قانون مجازات اسلامی بدون تقدیم دادخواست	۱۹۹
۲۶.	پیش‌بینی خسارت عدم ایفای تعهد در قراردادهای بانک	۲۰۱
۲۷.	خسارت تأخیر تأدیه در دعوای مطالبه وجه چک	۲۰۲
۲۸.	مطالبه خسارت تأخیر تأدیه از وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی	۲۰۳
۲۹.	مطالبه جبران خسارت ناشی از دادرسی، تأخیر انجام تعهد یا عدم انجام آن و اجرت‌المثل به واسطه عدم تسلیم خواسته در اثنای دادرسی	۲۰۵
۳۰.	خسارت تأخیر تأدیه ناشی از عدم انجام تعهد اشخاص در حق بانک‌ها	۲۰۶
۳۱.	صلاحیت مراجع حل اختلاف نسبت به متفرعات دعوای اصلی	۲۰۸
۳۲.	مرجع صالح رسیدگی به خسارت تأخیر تأدیه مطالبات کارگران	۲۰۹
۳۳.	شرط محاسبه خسارت تأخیر تأدیه	۲۱۰
۳۴.	خسارت تأخیر تأدیه سفته	۲۱۰
۳۵.	حساب‌های قرض‌الحسنه و تأدیه اصل پول و خسارت تأخیر تأدیه	۲۱۱
۳۶.	ضمانت نسبت به خسارت تأخیر تأدیه	۲۱۳
۳۷.	مسئولیت ضامن در قبال کلیه خسارات دادرسی	۲۱۴
۳۸.	اخذ ضامن برای تأدیه خسارت تأخیر تأدیه	۲۱۵
۳۹.	خسارت تأخیر تأدیه سفته وخواست شده	۲۱۷
۴۰.	عدم تعارض بین ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی و ماده ۵۱۵ همان قانون	۲۱۹
۴۱.	شمول یا عدم شمول خسارت تأخیر تأدیه در مورد ضامن و ظهرنویس	۲۲۱
	دعوای خسارت تأخیر تأدیه در نظریات مشورتی	۲۲۵
۱.	شمول کلیه خسارات بر خسارت تأخیر تأدیه	۲۲۷
۲.	خسارت تأخیر تأدیه در دعوای سفته و برات	۲۲۸
۳.	توافق بر جریمه به عنوان وجه التزام خسارت تأخیر تأدیه	۲۲۹
۴.	مطالبه مجدد خسارت در فرض رد آن	۲۳۰
۵.	مطالبه خسارت تأخیر تأدیه بر اساس رقم شاخص سالانه، از زمان سررسید تا هنگام پرداخت، در صورتی که دین از نوع وجه رایج باشد	۲۳۱
۶.	مطالبه خسارت تأخیر تأدیه بدون ذکر مبلغ هزینه دادرسی ندارد	۲۳۲
۷.	افزایش خسارت تأخیر تأدیه در صورت اطاله دادرسی	۲۳۲
۸.	محاسبه خسارت تأخیر تأدیه در هزینه دادرسی تجدیدنظر	۲۳۳
۹.	مطالبه کلیه خسارات	۲۳۵

۲۳۶	۱۰. خسارت تأخیر در انجام تعهد
۲۳۷	۱۱. مقررات خسارت تأخیر تأدیه
۲۳۷	۱۲. خسارت تأخیر بعد از اعلان ورشکستگی
۲۳۹	۱۳. شرایط تحقق خسارت تأخیر تأدیه
۲۳۹	۱۴. خسارت تأخیر تأدیه بر اساس نرخ تورم
۲۴۰	۱۵. خسارت تأخیر تأدیه قراردادی
۲۴۳	۱۶. مبدأ محاسبه خسارت تأخیر تأدیه
۲۴۴	۱۷. خسارت تأخیر تأدیه در مورد تقسیط مهر
۲۴۵	۱۸. ارسال اخطاریه به بدهکاران بانکی
۲۴۶	۱۹. لزوم تصریح دقیق دین در دادخواست برای شمول خسارت تأخیر تأدیه
۲۴۸	۲۰. خسارت تأخیر تأدیه در مورد معسر
۲۴۹	دعوای خسارت تأخیر تأدیه در قوانین و مقررات
۲۵۱	از قانون آیین دادرسی مدنی
۲۵۱	فصل اول - کلیات
۲۵۲	فصل دوم - خسارات
۲۵۳	فصل سوم - مستثنیات دین
۲۵۵	سایر مقررات

فصل اول

معرفی دعوی خسارت
تأخیر تأدیه

مبحث اول: معرفی خسارت تأخیر تأدیه در حقوق ایران

خسارت تأخیر تأدیه، مالی است که بابت ضرر وارده در نتیجه تأخیر در ادای دین از طرف مدیون به داین داده می‌شود. خسارت تأخیر تأدیه در مواردی که مورد تعهد تأدیه وجه نقد است در واقع جبران نقص ارزش پول است که در نتیجه تورم محقق می‌شود. در حال حاضر در حقوق ایران خسارت تأخیر تأدیه به طور کلی قابل مطالبه است.

ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی بیان می‌دارد: «در دعاوی که موضوع آن دین و از نوع وجه رایج بوده و با مطالبه داین و تمکن مدیون، مدیون امتناع از پرداخت نموده و در صورت تغییر فاحش شاخص قیمت سالانه از زمان سررسید تا هنگام پرداخت و پس از مطالبه طلبکار دادگاه خسارت تأخیر تأدیه را با رعایت تناسب تغییر شاخص سالانه که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌گردد، محاسبه و مورد حکم قرار خواهد داد. مگر اینکه طرفین به نحوه دیگری مصالحه نمایند.»

طبق ماده واحده قانون الحاقی دو تبصره به ماده ۱۵ اصلاحی قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۷۶/۱۲/۶: «کلیه وجوه تسهیلات اعطایی که بانک‌ها در اجرای این قانون به اشخاص حقیقی و حقوقی پرداخت نموده یا می‌نمایند و برابر قرارداد تنظیمی مقرر شده باشد که اشخاص مذکور در سررسید معینی وجوه و تسهیلات دریافتی به انضمام سود و خسارت و هزینه‌های ثبتی و اجرایی دادرسی و حق الوکاله را بپردازد، در صورت عدم پرداخت و اعلام بانک بستانکار قابل مطالبه و وصول است و کلیه مراجع

قضایی و دوایر اجرای ثبت و دفاتر اسناد رسمی مکلفانند بر اساس مفاد اسناد و قراردادهای تنظیمی نسبت به صدور حکم و اجراییه و وصول مطالبات بانک طبق مقررات این قانون، اقدام نمایند.»

مبحث دوم: شرایط مطالبه خسارت تأخیر تأدیه

شرایط مطالبه خسارت تأخیر تأدیه به شرح ذیل می‌باشد:

بند اول - موضوع تعهد وجه باشد: به این ترتیب اگر موضوع تعهد کالا یا انجام یا عدم انجام کاری باشد، مشمول ماده نخواهد بود. البته سبب ایجاد دین (وجه) مؤثر در مقام نیست. چنانچه اداره حقوقی در نظریه ۷/۷۳-۱۳۹۱/۱/۲۳ ا.ح.ق. اشعار داشته: «دین موضوع ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی ۱۳۷۹ مطلق بوده و شامل هر نوع دینی است که بر ذمه مدیون استقرار یافته است (دین مذکور باید از نوع وجه رایج باشد) و تفاوتی میان دیونی که دارای منشأ مختلف می‌باشد وجود ندارد.» بنابراین، در صورتی که موضوع تعهد انجام یا عدم انجام کاری باشد، مطابق قانون امکان پرداخت خسارت تأخیر تأدیه وجود ندارد، بلکه خواهان می‌تواند هزینه‌های دادرسی، حق الوکاله وکیل، هزینه کارشناسی و سایر هزینه‌های مربوط به انجام موضوع تعهد یا عدم انجام آن را از دادگاه مطالبه نماید.

بند دوم - موضوع تعهد وجه رایج باشد: منظور از وجه رایج، وجه مبادلاتی هر کشور است که در حال حاضر برای معاملات تجاری بین مردم رواج دارد. یکی از اساتید حقوق وجه رایج را چنین تعریف نموده است: «در ایران یا خارج رواج داشته و به عبارتی پول قانونی یک کشور باشد.»^۱ متأسفانه بعضی از مراجع قضائی با استنباط ناصواب از کلمه «رایج» برای مطالبات ارزی خسارت تأخیر تأدیه لحاظ نمی‌کنند این در حالی است که دیوان عالی کشور در رأی وحدت رویه ۹۰-

۱. حسین میر محمد صادقی، جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی، تهران، میزان، ۱۳۸۱، ص ۲۶۸.

۱۳۵۳/۱۰/۴ هیأت عمومی به صراحت خسارت تأخیر تأدیه را در مورد ارزهای خارجی پذیرفته است. متن رأی وحدت رویه بدین شرح است: «نظر به اینکه پرداخت وجه برات با پول خارجی بنا به مدلول ماده ۲۵۲ قانون تجارت تجویز شده است و مطابق قسمت آخر بند «ج» ماده (۲) قانون پولی و بانکی کشور پرداخت تعهدات به ارز با رعایت مقررات ارزی مجاز می‌باشد و نظر به بند (۱) ماده (۸۷) قانون آیین دادرسی مدنی راجع به ارزیابی خواسته در مورد پول رایج ایران و پول خارجی تخصیص دادن ماده (۷۱۹) قانون آیین دادرسی به دعاوی که خواسته آن پول رایج ایران است صحیح نیست و عبارت وجه نقد مذکور در این ماده اعم است از پول رایج ایران و پول خارجی و بنابراین، مقررات فصل سوم قانون مزبور در باب خسارت تأخیر تأدیه شامل دعاوی نیز که خواسته آن پول خارجی است می‌شود.»

بند سوم - طلبکار بدهی خود را مطالبه کرده باشد: بدون مطالبه حق، امکان رسیدگی توسط مرجع قضائی وجود ندارد؛ بنابراین، برای اینکه طلبکار بتواند مطالبه خسارت تأخیر تأدیه نماید الزاماً باید خسارت خود را از طریق اظهارنامه، دادخواست، نامه دو قبضه سفارشی یا هر وسیله دیگری که از نظر قانون معتبر شناخته می‌شود، از مدیون مطالبه کند.

بند چهارم - مدیون متمکن از پرداخت بوده و از ادای دین خودداری کرده باشد: یعنی، مدیون معسر نبوده و ملائت مالی برای پرداخت دین خود را داشته؛ لیکن عمداً یا سهواً از ادای دین خودداری

کرده باشد؛ بنابراین، اگر کسی محکوم به پرداخت وجهی گردد ولی اعسار وی نسبت به محکوم به ثابت شود، مطالبه خسارت تأخیر تأدیه فاقد وجاهت قانونی است.

بند پنجم - ارزش وجه نقد تغییر فاحش داشته باشد: تغییر فاحش به تورم در جامعه بستگی دارد. مطابق مفاد ماده ۴۱۷ ق.م. تغییر فاحش است که عرفاً قابل مسامحه نباشد و مابین فاصله سررسید یا مطالبه تا زمان پرداخت صورت گیرد.